

*Ціко Христина Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю (081) Право
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тихомиров Денис Олександрович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук*

АРГУМЕНТАЦІЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНИХ СУДІВ: ПРАКТИКА ФЕДЕРАТИВНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ НІМЕЧЧИНИ

Конституційні суди у власних рішеннях викладають юридичну позицію та аргументи на їх обґрунтування. На аргументацію рішень впливають принципи права, які конституційні суди використовують у своїй діяльності. При цьому важливим є вибір моделі або методів аргументації рішень, оскільки основним завданням аргументації рішення суду є переконання адресатів та суспільства в його справедливості. У протилежному випадку рішення не будуть легітимними.

Представник діалогічного підходу до правничої аргументації професор правничої школи Лісабонського університету (Португалія) Мігель Тейшейра де Соуза у своїй праці «Вступ до права», зазначає: «Юридичний аргумент має на меті створити переконання у одержувача. Цей аргумент походить від зацікавленої сторони і має принаймні одного одержувача – контрагента – але, дуже часто, має й іншого адресата – суддю, який компетентний вирішити конкретну справу. У цьому випадку зацікавлені сторони прагнуть вплинути на побудову рішення, використовуючи аргументи, які можуть призвести до формування в судді переконання, що справа має бути вирішена на основі верховенства права» [1, с. 412].

Юридична аргументація є обов'язковою в конституційному судовому процесі. Обґрунтованість конституційного судового контролю є одним із складних питань конституційної теорії. Кожне покоління конституційних юристів порушує це питання. Конституційні суди тлумачать норми про права людини шляхом розкриття їх конституційно-правового змісту. Найчастіше на практиці судам доводиться вирішувати складні справи, в яких вирішується конфлікт двох прав. У процесі ухвалення рішення у справі суди вирішують питання про допустимість обмеження одних прав з метою захисту інших. У результаті, щоразу судді змушені знаходити конституційно-правовий баланс їх взаємної реалізації за допомогою певних методів юридичної аргументації.

Різні автори у своїх визначеннях правової аргументації звертають увагу на певні структурні елементи цього процесу: 1) діяльність із наведення правових доводів, що може привести до правового результату; [2, с. 68] 2) процес і результат мовного обґрунтування пропонованого або ухваленого юридично значущого рішення чи діяння [3, с. 22]; 3) раціональний спосіб переконання

суб'єктів правовідносин за допомогою усного або письмового впливу на них [4, с. 74–79]; 4) процес наведення правової тези і аргумента [5, с. 225] або процес підбору аргументів та структурування відношень між ними відповідно до логічних правил істинності, що здійснюється у юридичному контексті [6, с. 6]; 5) спеціальний різновид практичного дискурсу; 6) процес судового розгляду щодо спірних правових питань; 7) надання відповіді на запитання, як конструювати та читати право в обґрунтований спосіб.

Захист прав є основним для конституцієдавця. При цьому, вагоме значення в аргументації рішень конституційних судів посідає людська гідність. У Німеччині в Основному Законі гідність розуміється як основа конституційних прав, які походять від неї. Гідність є терміном, що використовується лише стосовно гідності та означає «недоторканна» або «священна». Ця ознака надає гідності абсолютного характеру, про що Федеральний конституційний суд Німеччини зазначив у своїй практиці на самому початку [7, с. 22]. На відміну від прав, що походять з неї, вона не може бути обмеженою і не підлягає балансуванню. Жодне порушення гідності не є виправданим. Якщо виникає конфлікт між гідністю та іншими правами людини, гідність завжди переважає. Більше того, згідно зі статтею 1 Основного Закону Німеччини держава зобов'язана не лише поважати, а й захищати гідність. Поважати гідність означає, що держава сама повинна уникати всіх дій, які порушували б статтю 1; захист гідності означає, що держава повинна перешкоджати іншим загрожувати гідності.

При цьому слід зазначити, що більшість основних прав у конституціях містять положення про обмеження. Деякі з цих пунктів не визначені («за законом або відповідно до закону»), деякі містять додаткові кваліфікаційні вимоги, такі як правила щодо мети, умов та засобів обмеження. Деякі взагалі не мають спеціального положення про обмеження. Свого часу ФКС зауважив, що це не означає, що вони вільні від обмежень, а дозволяються лише обмеження, що мають основу в інших нормах Конституції, особливо в інших основних правах [8, с. 193]. Це результат методологічного підходу ФКС, згідно з яким Конституція повинна тлумачитися як єдність. На додаток до положень про обмеження, доданих до певних основних прав, є загальне положення, яке вимагає, щоб закони, які обмежують основне право, мали бути загальними і що сама суть права була захищена від будь-яких обмежень

Практика ФКС додала додаткові гарантії до цих правил, найважливішим з яких є принцип пропорційності, який зародився в юриспруденції ФКС і був сприйнятий багатьма юрисдикціями по всьому світу [9, с. 152]. Відповідно до цього принципу закон, що обмежує основне право, повинен мати законну мету (1), він повинен бути придатним (2) і необхідним (3) для досягнення своєї мети та досягти належного балансу між конкуруючими юридичними правами (4), тобто основним правом, що було обмежено законом, який перевіряється, з одного боку, та юридичним благом, яке закон хоче захистити (часто саме фундаментальне право), з другого. Принцип пропорційності застосовується також до правових актів, чи то судові рішення, адміністративні акти або інша юридично значуща поведінка державних агентів.

Верховенство права (Rechtsstaat) чітко гарантується статтею 28 Основного Закону. Важливі елементи принципу перелічені у статті 20, але без згадування терміна «Rechtsstaat». Основним елементом верховенства права є те, що держава повинна керувати не лише законом, а й відповідно до закону Це означає, що держава є не лише творцем закону, який пов'язує громадян, а вона також підпорядковується закону(включаючи вищі органи) (так званий «Vorrang des Gesetzes») Це, у свою чергу, дозволяє громадянам передбачати дії держави та відповідно планувати свою поведінку. Як наслідок, правова визначеність (Rechtssicherheit) розглядається як цінність сама по собі, що означає, що верховенство права може вступати в суперечність із вимогами справедливості (наприклад, якщо винного не можна покарати, оскільки докази були отримані незаконно). Юридична визначеність як елемент верховенства права вимагає, щоб закони формулювались таким чином, щоб адресат міг визнати, яка поведінка вимагається або забороняється Звичайно, це означає, що закони не лише оприлюднюються, а й публікуються. Неопублікована юридична норма не набирає законної сили.

Конституційний Суд України постійно використовує практику Європейського суду з прав людини для тлумачення конституційних положень, що створює своєрідний зв'язок між національним та міжнародним правом. Роль юрисдикції конституційних судів залежить від того, наскільки національне конституційне право імплементує стандарти Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У сфері прав людини діяльність Конституційного Суду України полягає у визначенні правомірності втручання держави в приватну сферу людини. Саме за цим критерієм здійснюється перевірка нормативно-правових актів на предмет відповідності їх Конституції України та на предмет втручання держави в сферу свободи особи. При цьому критерієм правомірності є саме положення Конституції України, які повинні бути належно конкретизовані в законодавстві.

Конституційні суди у своїй практиці апелюють до різних аргументів залежно від особливостей конкретної справи, а в деяких використовують сукупність аргументів. Сила аргумента має вирішальне значення для конституційного суду, який через певну логічну послідовність своїх рішень формує конституційну доктрину. Основним критерієм обґрунтування є принципи та конституційні цінності.

Список використаних джерел

1. Miguel Teixeira de Sousa *Introdução ao Direito Coimbra*: Almedina, 2012. 412 с.
2. Каргин К. В. *Понятие и элементы юридической аргументации* : монография. Н. Новгород : Ни- жегор прав акад , 2011. 68 с.
3. Рабінович П *Правова аргументація (вихідні загальнотеоретичні характеристики)*. *Юридичний вісник України*. 2015 № 17–18. 22 с.
4. Ляшенко Р Д *Правова аргументація у сфері правотворчості* Учен. зап. Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Юрид. науки». 2012 Т 25 (64) No 2 с. 74–79.

5. Feteris E Fundamentals of Legal Argumentation: A Survey of Theories on Justification of Judicial Decisions Argumentation Library Vol 1 Dordrecht : Springer, 1999. 225 с.

6. Юридична аргументація: логічні дослідження : монографія / За заг ред О. М. Юркевич Харків, 2012 6 с.

7. BVerfG, case 2 BvR 2500/09, неприпустимість доказів, отриманих від незаконного спостереження за приватною власністю (Verwertungsverbot Wohnraumüberwachung), order of 7 Dec 2011, BVerfGE 130, 1, 22 с.

8. BVerfG, case 1 BvR 435/68, Mephisto, order of 24 Feb 1971, BVerfGE 30, 173, 193 с.

9. Barak A (2012) Proportionality Cambridge University Press, Cambridge 152 с.

*Черкас Катерина Шалвівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти за спеціальністю (081) Право
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Збереження прав людини і громадянина в умовах повномасштабної війни проти РФ є одним з ключових завдань, які стоять на сьогодні перед владою України. Створення плану дій та його якісна реалізація принесе позитивний результат і збереже мільйони людських життів. Звичайно, забезпечити повний об'єм прав, який гарантований Конституцією України, не вдається можливим. На першому місці стоїть питання щодо забезпечення права на життя, свободу, гідність та особисту недоторканість людини. Другорядними завданнями є збереження права власності, свободи пересування та недоторканності житла.

В умовах окупації населених пунктів або ракетних обстрілів, держава не в змозі створити умови щодо захисту майна і збереження права власності. В той же час, на сьогодні створені механізми щодо фіксації руйнувань та в подальшому відшкодування і надання матеріальної допомоги тим особам, майно яких було зруйновано за допомогою додатку «Дія». Таким чином, влада України намагається вберегти право власності громадян, які цього потребують.

Арабаджи Н. Б. розмірковує щодо єдності і цілісності понять право та